

Віталій Ханко

ТВОРЧІ УЖИНКИ ГЕОРГІЯ ШИБАНОВА

Творчий здобуток відомого в Україні діяча культури складають публіцистичні, мистецтвознавчі й музикознавчі праці. Перші два фахові захоплення, так би мовити, супроводжують нашого ювіляра впродовж усього його невтомного життя. У царині музикознавства він активно працює останні два десятиріччя. Кількість опублікованих праць Г. Шибанова наближається до 500. Красномовне свідчення плідної й потужної праці!

Георгій Шибанов – постать неординарна і своєрідна на ниві культури Полтавщини кінця ХХ – початку ХХІ століття. У його численних публікаціях, розвідках і статтях на культурно-мистецьку тематику струменить думка, превалюють знання й естетичні міркування, викладені доступною літературною мовою. Читаються вони легко й невимушено і загалом, і фахівцями. Як мистецтвознавець і музикознавець він не пише сухо чи ускладненим науковим стилем, як публіцист – не викладає поверхово, без розуміння суті явища.

Біографічна канва життя ювіляра така: 60 років тому народився в Золотоноші, дитинство й подальше життя пов'язане з Лохвицею, Машівкою та Чорнухами. Закінчив Київський художній інститут, працював на музейній ниві в Лохвиці й Тернополі, а на журналістській – на Полтавщині. Очолював редакційні колективи районних газет у Машівці й Чорнухах, був власним кореспондентом обласних газет “Зоря Полтавщини”, “Полтавщина” і “Село Полтавське”. Останні роки пов'язані з державною службою в Чорнухинській райдержадміністрації.

У публіцистику він залюблений усе життя, знавці журналістики завжди відзначали дохідливість й емоційність його статей та есеїв. Газетні дописи Г. Шибанова 1970–1990-х років були пов'язані з морально-етичними і духовними проблемами суспільства, після Помаранчевої революції автор дещо змінює проблемний ракурс. Його продовжують турбувати питання культури й мистецтва, зо-

крема невідворотне пониження моральних цінностей тих, хто зробився скоробагатком, каліфом на час, отримавши необмежену владу. Сьогодні в Україні він добає феодальну міжусобицю за владу та гроші, стрімке зростання фінансової могутності одних і метушню із задоволенням елементарних споживчих потреб величезної маси людей.

Упродовж життя Г. Шибанова цікавлять постаті всеукраїнського масштабу – мислитель Г. Сковорода, скульптори І. Кавалерідзе й І. Пивоваров, хоровий диригент Н. Городовенко, артисти-малярі й графіки О. Сластьон, О. Кульчицька, М. Дмитренко, К. Кричевська-Росандич, артистка Н. Ужвій; історія зведення пам'ятників Г. Сковороді, театральномистецьке життя Лохвиці кінця ХІХ – початку ХХ ст., історія будівництва в місті Народного дому за проектом знаменитого архітектора В. Кричевського, козацька архітектура й іконописання ХVІІІ ст., земські школи Лохвиччини. Перебуваючи в силовому полі цих тем і в сердечному захопленні від Лохвиці, Г. Шибанов присвячує їм низку досліджень, статей, які публікує в періодиці Полтави, Тернополі, Лохвиці, Чорнух, Києва і навіть Канади.

Образне дослідницько-просвітницьке слово публіциста чути в Україні та за її межами. Він має широке коло людей, із якими листується: у Полтаві, Києві, Парижі, Монреалі, Сан-Франциско, Мюнхені. Доля зводила ювіляра з відомими вченими, громадськими і культурними діячами, митцями, священнослужителями української діаспори. Про ці незабутні зустрічі він не раз цікаво розповідав у своїх публікаціях. Ділиться мистецькими новинами та роздумами про пережите, наприклад, у листуванні з відомою мисткинею К. Кричевською-Росандич, яка мешкає у США; із письменником, літературознавцем, перекладачем І. Качуровським із Німеччини.

Із Лохвицею, овіяною козацькою славою й наповненою театральномистецькою

атмосферою кінця XIX – першої половини XX ст., пов'язане життя славетних і вельми популярних діячів. Особливою увагою в автора користується уславлена українська поетеса XVIII сторіччя Григорій Сковорода і не лише тому, що він уродженець Чорнух: великий філософ мислив над сенсом буття людини та її місцем у космосі, дотримувався основоположних принципів, висловлених лаконічно латиною: “Ad cogitandum et agendum homo natus est” (Людина народжена для мислення і діяльності), – “Philosophia est magistra vitae” (Філософія – вчителька життя). Г. Шибанов розглядає “філософію серця” видатного любомудра в інтелектуально-мистецькому контексті його і нашої доби, висвітлює богословсько-літературну творчість, богословсько-етичні погляди земляка в українському суспільстві доби Гетьманщини та їх актуальність сьогодні; пише про створення унікального пам'ятника Г. Сковороді в Лохвиці, про Сковородинівське свято в Чорнухах. Сковородіана посідає вагоме місце у творчому доробку майстра.

Талант Г. Шибанова найповніше розкрився у 90-х роках минулого століття. Вірогідно, відчув потребу створити щось у “великій формі”. Інтуїція вивела на таку видатну й оригінальну постать, як хоровий диригент Нестор Городовенко, якого в Україні, на жаль, практично не знали. Дослідника постать митця привабила передусім його визначним внеском у рідну культуру, а також бажанням дати нарешті суспільству ґрунтовну інформацію. Тут мистецтвознавець ступив на нову стежу музикознавчих пошуків. І це принесло гарні плоди. Протягом 1994–2001 років була проведена величезна робота, яка увінчалася видання серйозної монографії [1]. Чималим сприянням у підготовці книги була організована Фондацією імені О. Ольжича (голова правління М. Плав'юк) у березні 1998 року поїздка в Канаду. Після виходу праці позитивні оцінки у рецензіях подали академік М. Колесса, професори П. Муравський, В. Турець, доктор мистецтвознавства А. Лашенко, кандидат філологічних наук А. Дяченко та інші.

Із публікацій останніх років, вміщених у виданнях Києва (журнали “Київська старовина” і “Музика”, науковий збірник “Студії мистецтвознавчі”, газети “День”, “Українське слово”, “Культура і життя”) й Полтави (журнали “Полтавські єпархіальні відомості” і “Рідний край”, науковий збірник “Полтавська Петлюріана”) вирізняються: “Унікальні

пам'ятки мистецтва доби пізнього бароко з Лохвиці” (2004), “Інтелектуально-мистецьке оточення Григорія Сковороди на Слобожанщині у 60-х роках XVIII ст.”, “Унікальне видання праць видатного вченого [Вадима Щербаківського]”, “Філософ, увічнений у скульптурі: Про історію створення унікального пам'ятника Григорію Сковороді у Лохвиці”, “Він був великим майстром. Із творчої спадщини Михайла Дмитренка” (2007), “Згадуючи скульптора [Г. Пивоварова]”, “Родина Кор'юсів: Невідомі факти про зірку Голівуду” (2008), “Спадок Петра Калнишевського. Про долю унікальної мистецької пам'ятки з Полтавщини”, “Лохвицький Моцарт. Радощі й розчарування Ісака Дунаєвського”, “За творчим духом Петро Чайковський був українцем”, “Доля митця-новатора. Творчість Опанаса Сластьона”, “Стиль Кричевських” (2009). Їх тематика широка, передусім пов'язана із духовними запитами нашого суспільства, збереженням національних скарбів, із поверненням імен, замовчуваних або викреслених з історичного буття України. Їх хочеться читати як лектуру, бо то не просто фаховий виклад: у них нуртує думка, нове бачення, проблема інтерпритується з новочасним інтелектуальним осягненням.

Архітектурні пам'ятки давнього Лохвицького повіту із старосвітськими Лохвицею й Чорнухами давно “полонили” Шибанова-мистецтвознавця. У цьому краї, крім храмової архітектури козацької доби, ще збереглися унікальні земські школи побудови 1910-х років. Про шкільні будинки та їх творця О. Сластьона дослідник писав не раз. Зведення шкіл було неординарною подією в Україні напередодні й у період Першої світової війни. Ми знаємо, що дипломовані архітектори задовольняли потреби міст. На селі будівництво велося традиційним, народним способом, за винятком спорудження сільських управ або церков. Починаючи з 1911 року на Лохвичині, наші села, міста і навіть хутори почали прикрашатися шкільними будинками як символами поступу і знання – поряд із храмами як символами духовності й віри. Проектні рішення О. Сластьона мали надзвичайним розголос і славу в Україні й навіть на Кубані. Ось красномовний відгук популярного львівського діяча О. Назаріва за 1914 рік: “Проекти д. Сластьона, основані на місцевих архітектурних мотивах, представляються красно і, як видно, дуже практичні. <...> Характерна українська форма вікон і дверей, не менш характерна форма даху і причілков, призьба, пілястри, форма коминів і шпилів на банях (з

сонцями й пташками) – все те надає будівлі оригінальний національний український вигляд. Оригінальні різноманітні оздоби стін з українськими мотивами надають будинкові веселий, ясний, чепурний характер, нагадуючи про ясну, радісну, привабливу ціль і результати просвіти” [2, с. 34–35]. На сьогодні таких споруд залишилося обмаль, а представники влади, як не прикро, не виявляють природного патріотичного занепокоєння, щоб зберегти їх для нащадків. Г. Шибанов у своїй розвідці закликає громадськість до пошанування й збереження національних архітектурних перлин села.

У дослідженні, присвяченому бароковій архітектурі Лохвиці, автор із боєм говорить про трагічне ХХ ст., коли найбільше нищили духовну культуру, у народі відбирали історичну пам'ять, і зазначає: “наші міста і села назавжди втратили неповторне архітектурне обличчя минулого, яке їм надавали культові і цивільні споруди. Ось чому ми із задрістю дивимося на мистецькі пам'ятки міст Італії, Франції, Іспанії, Швеції, Німеччини й інших країн Західної Європи, які тут збереглися з давніх часів і дбайливо охороняються”. Г. Шибанов наголошує: “Полтавщина також мала велику архітектурну спадщину, серед якої особливою цінністю були храми доби Козаччини <...>, у другій половині XVII – XVIII століттях повсюди велося велике храмове будівництво. Мурована здебільшого у містах, дерев'яна у селах, культова барокова архітектура надавала неповторного вигляду мальовничо розташованим над річками Полтаві, Ромнам, Лубнам, Лохвиці, Сенчі й іншим містам і містечкам нашого краю, що подарував світові багато славних імен” [3, с. 40–41].

Дослідник широко і розлого висвітлює історичну панораму поширення стилю бароко в Україні, зокрема в храмах Лохвиці Лубенського полку, роль фундатора Петра Калнишевського в цій справі. Завдяки йому, приміром, постала соборна церква Різдва Богородиці, а в ній унікальний іконостас роботи майстрів під орудою Сисоя Шалматова. Г. Шибанов, залюблений у філософію, культуру й мистецтво XVIII ст., для написання роботи використовує рідкісні архівні документи, мистецтвознавчі праці своїх попередників, наслідки власних пошуків і свідчення віруючих із Лохвиці; акцентує на тому, що люди доби бароко “перебували в оточенні первозданних мистецьких пам'яток” [3, с. 47]. Вони, так би мовити, віддзеркалювали філософське вчення Г. Сковороди, за визначенням якого, “никто не пожнет твердой славы

от коего-либо художества, если около онаго трудиться не почтет за сладчайшее, самую славу превосходящее увеселение” [4, с. 339].

Г. Шибанов неодноразово ставав на захист пам'яток культури від руйнації: мурованої Варваринської церкви у с. Корсунівка (стиль пізнього класицизму), будинків колишніх земських шкіл, Народного дому в Лохвиці (український архітектурний стиль), садиби земського діяча М. Терешкевича і садово-паркового ансамблю в с. Свиридівка (початок ХХ ст.). Але глухими були душі місцевих партійних функціонерів і борців із “релігійним дурманом” до слів фахівця. Бездумні атеїсти вибухівкою знищили культову споруду, розібрали унікальний будинок Народного дому. А на його сцені виступали ж першорядні зірки національного театру і наші відомі письменники! Так, на жаль, було знищено за тоталітаризму вагомий фонд культурної спадщини Лохвиччини.

Надзвичайно симптоматичною є розвідка про композитора П. Чайковського. На початку своєї статті Г. Шибанов зазначає, що “у величезній літературі про Чайковського про його українське походження майже не йшлося, а якщо його й згадували, то нашвидку”. Композитор багато разів приїжджав в Україну, подовгу жив на Поділлі, Черкащині, Слобожанщині, Київщині. Під благодатним впливом української музичної творчості й мальовничої природи нашого краю написав 30 творів.

Г. Шибанов – інтелектуал та естет – все життя у своїх працях акцентує на тому, що суспільство повинно духовно збагачуватися, стояти на варті та захищати свої культурні й мистецькі цінності. Талановитому ювіляру, котрий має почесне звання заслуженого діяча мистецтв України, з нагоди 60-річчя хочеться побажати козацького здоров'я й нових творчих успіхів. Як один із чільних репрезентантів культурницької думки на Полтавщині він самовіддано працює, має достойні творчі ужинки і сповідує Божі настанови.

Література

1. Шибанов Г. Нестор Городовенко: Життя і творчість / Г. Шибанов. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2001. – 248 с.
2. Назаріїв О. Український національний архітектурний рух О. Назаріїв // Ілюстрована Україна. – Львів, 1914. – Ч. 2.
3. Шибанов Г. Унікальні пам'ятки мистецтва доби пізнього бароко з Лохвиці / Г. Шибанов // Полтавські єпархіальні відомості. – 2004. – Ч. 10.
4. Сковорода Г. С. Твори: У 2 т. / Г. С. Сковорода. – Т. 1. – К., 1961.